

UNIwersytet Szczeciński
Instytut Pedagogiki
ul. Ogińskiego 16/17, 71-431 Szczecin
tel. (91) 444-37-35, fax (91) 444-37-55

Szczecin 08.08.2018r.

dr hab. Teresa Żółkowska prof. US

Instytut Pedagogiki

Uniwersytet Szczeciński

RECENZJA

ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

**pt. *Muzykoterapia Kreatywna i komunikacja przez muzykę z osobami dorosłymi głęboko
niepełnosprawnymi intelektualnie***

autorstwa Agnieszki Bryndal Favre

promotor rozprawy: dr hab. Józef Binnebesel, prof. UMK

Uwagi ogólne

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska posiada logiczną strukturę, którą stanowią treściowo powiązane części sprowadzone do siedmiu rozdziałów. Równie logiczną strukturę tworzą tematyczne podrozdziały, umiejscowione w części teoretycznej pracy, rozdziale metodologicznym oraz części prezentującej wyniki badań. Całość opracowania rozpoczyna *Wstęp*, a domyka *Zakończenie*, *Bibliografia* oraz *Aneksy*. Ogólnie rozprawa liczy 317 stron.

Przyjęta przez mgr Agnieszkę Bryndal Favre strategia badawcza określiła odpowiednie relacje między częściami, na które klasycznie składają się teoria, metodologia i empiria. Fundamentalnym wyznacznikiem poprawności metodologicznej jest koherentność założeń teoretycznych przedsięwzięcia badawczego z teoretycznym osadzeniem przeprowadzonych analiz i interpretacji uzyskanych danych. Po zapoznaniu się z pracą doktorską mgr Agnieszki

Bryndal Favre mam podstawy do tego, aby stwierdzić, iż jest to opracowanie poprawne ze względu na wymogi formalne stawiane tego typu pracom, jak i do tego, że jest to projekt wartościowy z powodu podjętej problematyki.

Usystematyzowanie problematyki jest trafne. Zaprezentowana we wstępie tematyka jest następnie, dogłębnie przeanalizowana w odrębnych rozdziałach i podrozdziałach zarówno części teoretycznej jak i badawczej pracy. Właśnie w tej zgodności analizowanych teoretycznych ujęć niepełnosprawności intelektualnej i muzykoterapii z opisami działania terapeutycznego wobec dotkniętych tą niepełnosprawnością osób, dostrzegam duży walor recenzowanej pracy.

Ugruntowanie podjętych badań i analiz w koncepcji muzykoterapii kreatywnej jest także warte podkreślenia. Przystaje bowiem do aktualnie promowanego w krajach europejskich traktowania muzykoterapii jako dyscypliny naukowej mającej szczególne znaczenie w systemie opieki zdrowotnej. Prezentowane przez mgr Agnieszkę Bryndal Favre wysoce aktualne, podejście do samej niepełnosprawności intelektualnej stopnia głębszego jak i do muzykoterapii wskazuje na istotną rolę muzyki i terapeuty we wspomaganiu rozwoju osób z omawianą niepełnosprawnością. Poprawa funkcjonowania osoby dotkniętej tą niepełnosprawnością może nastąpić w wyniku udzielenia jej zindywidualizowanej muzykoterapii, której zakres i wymiar będzie różny w zależności od jej możliwości, motywacji czy planowanych celów terapii. W aktualnie szeroko ujętej i realizowanej edukacji i rehabilitacji osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną rozwijanie potencjału rozwojowego, kształtowanie podstawowych umiejętności w tym komunikowania się ma niebagatelne znaczenie dla funkcjonowania omawianych osób we wszystkich sferach czy płaszczyznach codziennego życia. Dlatego podjęcie takiego tematu, jego eksplorację uznaję za poznawczo i społecznie wartościowe.

I jeszcze kolejna, warta odnotowania kwestia, która wiąże się ze stosowaną w pracy terminologią dotyczącą problematyki niepełnosprawności, a w szczególności niepełnosprawności intelektualnej. Z uwagi na zmiany jakie dokonały się w ujmowaniu istoty tej niepełnosprawności i możliwości osób nią dotkniętych konieczne jest stosowanie właściwych, adekwatnych określeń z uwzględnieniem kontekstu w jakim były stosowane. W mojej ocenie, w recenzowanej dysertacji w pełni zachowano ową adekwatność ujęć. Tym samym w zaprezentowanych rozważaniach uwzględniono podmiotowe podejście do osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Uwagi szczegółowe

Nie mając zastrzeżeń do struktury, jak też stosowanej w pracy terminologii, w tej części mojej recenzji odniosę się do poszczególnych części dysertacji- rozdziałów, w kolejności w jakiej zostały zamieszczone. Przy czym nie będę przywoływać ich treści, ale dokonywać oceny. Skupię się zatem na wskazaniu tych kwestii czy zagadnień, które w mojej ocenie warte są podkreślenia.

We *Wstępie* Doktorantka zaprezentowała uzasadnienie wyboru tematu a następnie zakres czasowy i merytoryczny oraz układ pracy.

Część teoretyczną pracy mgr Agnieszka Bryndal Favre zbudowała w oparciu o kolejne 5 rozdziałów. W rozdziale 1 *Niepelnosprawność intelektualna* Doktorantka bardzo trafnie dobrała i zaprezentowała najważniejsze informacje na temat rozumienia pojęcia, charakterystyki osób określanych mianem niepełnosprawnych intelektualnie oraz z dużym znawstwem opisała system opieki w Szwajcarii, gdzie przeprowadzała badania własne. W kolejnym 2 rozdziale *Muzykoterapia- najważniejsze zagadnienia* mgr Agnieszka Bryndal Favre celnie dobrała treści dotyczące rysu historycznego muzykoterapii, podstawowych pojęć i koncepcji. Zasadnie podjęła też refleksję nad rolą muzykoterapii w pedagogice specjalnej, wskazała na podstawy muzykowania i psychoterapeutyczne znaczenie muzyki. Odnosząc się do samej muzyki sensownie wyeksponowała treści na temat elementów muzyki, ich oddziaływania oraz percepcji muzyki. Dobrze zaakcentowała treści dotyczące muzykoterapii osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. Rozdział 3 *Muzyka jako medium w komunikacji interpersonalnej z osobami głęboko niepełnosprawnymi intelektualnie* mgr Agnieszka Bryndal Favre przeznaczyła na zapoznanie czytelnika z teoretycznymi podstawami komunikacji interpersonalnej oraz komunikacją niewerbalną w muzykoterapii. W kolejnym, 4 (z rozdziałów teoretycznych) *Muzykoterapia Kreatywna Paula Nordoffa i Clive`a Robinsona jako oryginalna forma muzykoterapii osób niepełnosprawnych* Doktorantka przybliżyła informacje na temat genezy, podstawowych założeń teoretycznych oraz badawczego ugruntowania muzykoterapii kreatywnej. Omawiane treści zostały bardziej uszczegółowione w ostatnim z rozdziałów teoretycznych to jest rozdziale 5 *Zastosowanie Muzykoterapii Kreatywnej w pracy z osobami dorosłymi głęboko niepełnosprawnymi intelektualnie*. Wskazane uszczegółowienie odnosiło się do celów, zasad, środków ekspresji, improwizacji,

opisu procesu terapeutycznego oraz prezentacji sposobu wyposażenia sali muzykoterapeutycznej.

Dobłą kontynuacją rozważań teoretycznych jest rozdział metodologiczny, w którym Doktorantka wykazała się znajomością zasad obowiązujących w ramach przyjętej strategii badawczej, ujawniając koherentność między przyjętymi założeniami teoretycznym a wybranymi metodami zbierania i interpretowania danych empirycznych. Wskazanie konsekwencji metodologicznych, wynikających z przyjętej ramy teoretycznej, sprawia, że założenia projektu badawczego są właściwe.

Projekt badawczy został dobrze zaplanowany, określone są cele i przedmiot badań. Uzasadniając cel praktyczny Doktorantka m.in. odwołuje się do własnych doświadczeń związanych z pracą zawodową z osobami dotkniętymi niepełnosprawnością intelektualną. Dostrzega zatem istotny wymiar praktyczny i zarazem społecznie użyteczny zrealizowanych badań. Adekwatnie do przyjętych celów sformułowano problemy badawcze - główny i szczegółowe. Nie mam uwag do tej części pracy jak i do kolejnej prezentującej metodę oraz techniki i narzędzia badawcze. Odnosząc się do narzędzi badawczych należy podkreślić, że mgr Agnieszka Bryndal Favre przetłumaczyła *Szwajcarski Kwestionariusz Diagnozy* oraz samodzielnie opracowała zestaw ćwiczeń praktycznych określanych jako trening uwrażliwiający pt. *Komunikacja oparta na podstawowych elementach muzycznych z osobami głębiej niepełnosprawnymi intelektualnie*. Adekwatność wykorzystanych w pracy narzędzi umożliwiła dogłębną eksplorację podjętych problemów. Do badań, Doktorantka zakwalifikowała 4 dorosłych pacjentów z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

Dobrze opracowane założenia metodologiczne badań porządkują prezentację wyników w rozdziale 7 – *Studium indywidualnych przypadków. Ewaluacja przebiegu terapii na podstawie analizy zachowań wybranych pacjentów biorących udział w muzykoterapii indywidualnej* oraz prezentację treści w domykającym całość dysertacji *Zakończeniu*.

Strukturę rozdziału 7 stanowią podrozdziały ukazujące miejsce przeprowadzania badań, studium indywidualnych przypadków czterech pacjentów na podstawie indywidualnych sesji muzykoterapeutycznych oraz podsumowanie w którym zostały omówione wyniki badań, w oparciu o które Doktorantka dokonała autorskiej interpretacji.

W oparciu o materiał empiryczny Doktorantka stwierdza, że muzykoterapia kreatywna ma bez wątpienia znaczenie dla skuteczności terapii, rehabilitacji i społecznej integracji osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną. W muzykoterapii kreatywnej dąży się bowiem do

aktywizacji twórczego potencjału pacjenta, do poszerzenia jego doznań i form ekspresji. Zdaniem Doktorantki (s. 121 i nast.) w centrum uwagi tego rodzaju muzykoterapii znajduje się potencjał pacjenta a nie jego deficyty. Ważny jest proces twórczy i materiał, który powstaje w wyniku działania muzycznego przebiegającego pomiędzy pacjentem a terapeutą. W procesie terapeutycznym dąży się do tego, aby pobudzić potencjał rozwojowy danej osoby, wesprzeć jej umiejętności autoekspresji oraz pomóc w stwarzaniu relacji z rówieśnikami, terapeutą a przede wszystkim pomóc w podjęciu działania na rzecz rozwoju samej siebie. Jak ujawniły uzyskane wyniki badań muzykoterapia kreatywna umożliwia organizację receptywnych, kognitywnych i ekspresyjnych możliwości, które mogą się okazać ważne dla rozwoju biopsychospołecznego a przede wszystkim dla samorozwoju. Muzykoterapia kreatywna jest aktywną formą terapii w której pacjent i terapeuta biorą udział w improwizacji muzycznej. Taka forma staje się wyrazem przeżyć i myśli pacjenta. Stanowiąc niewerbalny nośnik informacji i znaczeń muzyka staje się środkiem komunikacji i przedmiotem analiz terapeuty mających na celu poznanie pacjenta i wprowadzanie zmian w procesie terapii. Uzyskany przez mgr Agnieszkę Bryndal Favre materiał badawczy wskazuje na dużą rolę muzykoterapii kreatywnej w rozwijaniu komunikacji niewerbalnej u osób z głębszą niepełnosprawnością intelektualną.

W *Zakończeniu* dysertacji mgr Agnieszka Bryndal Favre podsumowała uzyskane wyniki badań. Podkreśliła znaczenie muzykoterapii kreatywnej i rolę muzykoterapeuty. Zaakcentowała konieczność posiadania przez muzykoterapeutów odpowiednich kompetencji zarówno merytorycznych jak i społecznych. W celu zwiększenia tych kompetencji Doktorantka przygotowała wskazówki dla praktyków.

Podsumowując należy stwierdzić, że recenzowana praca doktorska to ważna pozycja wśród tekstów z zakresu pedagogiki specjalnej. Autorka wykazała się zarówno wiedzą, jak i kompetencjami badawczymi, czego efektem jest dysertacja, stanowiąca przykład zarówno interdyscyplinarności, jak i pedagogicznego myślenia o możliwości zmian w życiu ludzi z głębszą niepełnosprawnością intelektualną.

Podsumowując, mgr Agnieszka Bryndal Favre w swojej pracy zamieściła bogaty przegląd literatury, wykazała się wiedzą, znajomością przedmiotu i dojrzałością w interpretacji trudnych, ale jakże ważnych zagadnień. Na podkreślenie zasługuje język pracy – naukowy, precyzyjny. Wysoko oceniam styl pisania- czytelny i zwięzły. Praca napisana jest w sposób komunikatywny i ciekawy. Doktorantka dysponuje dobrym warsztatem badawczym. Ujawnia kompetencje metodologiczne, potrafi właściwie zaprojektować, zrealizować i zinterpretować zadania badawcze. Wysoko oceniam wartość merytoryczną recenzowanej pracy. Zarówno

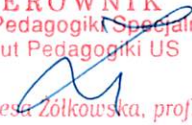
teoretyczne rozważania mgr Agnieszki Bryndal Favre, jak i implikacje dla praktyki są dowodem dojrzałej postawy i gotowości do podejmowania samodzielnych studiów oraz badań naukowych w obrębie pedagogiki specjalnej.

Konkluzja

Mając na uwadze wskazane wyżej walory pracy, uznaję, że spełniono w stopniu **wyróżniającym** warunki określone w art. 13.1. Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595, Dz. U. z 2005 r. Nr 164, poz. 1365, Dz. U. z 2011 r. Nr 84 poz. 455, z 2014 r. poz. 1198), tj. rozprawa doktorska stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną Kandydatki w dyscyplinie – pedagogika (subdyscyplina - pedagogika specjalna). Tym samym wnioskuję o dopuszczenie mgr Agnieszki Bryndal Favre do dalszych etapów postępowania w przewodzie doktorskim. Ponadto, mając na uwadze zalety recenzowanej rozprawy proponuję rozważenie możliwości jej **opublikowania**.

Z poważaniem

KIEROWNIK
Katedry Pedagogiki Specjalnej
Instytut Pedagogiki US

dr hab. Teresa Zółkowska, prof. US